

Podklady k výuce témat dopravní výchovy na základní škole

Obsah

1. Vymezení problematiky dopravní výchovy – charakteristika, cíle

Počet usmrčených zranitelných účastníků silničního provozu je chápán jako jeden z nejzávažnějších problémů bezpečnosti provozu na pozemních komunikacích v ČR. Chodci a cyklisté, nejzranitelnější účastníci silničního provozu, tvoří 30 % obětí v silničním provozu a tento podíl se nedaří snižovat. Zvýšení ochrany dětí a žáků na pozemních komunikacích je jednou z priorit dopravní politiky Ministerstva dopravy ČR a je jí věnována speciální pozornost, stejně tomu tak je i u dalších subjektů, včetně nevládních organizací.

Nezastupitelnou roli v této oblasti má škola. Je třeba si uvědomit, že žáci základních škol jsou účastníky silničního provozu a budoucími řidiči a právě u nich může začít možná náprava chování a návyků celé společnosti, které se mj. odrážejí v chování v silničním provozu. Žáci rovněž dokážou ovlivnit chování svých rodičů. Smrtelná a těžká zranění dětí poznamenávají život celých rodin na několik let či generací. Proto je v základních školách efektivní realizace témat týkajících se prevence bezpečnosti v silničním provozu obzvláště významná. Ministerstvo dopravy zajistilo zahájení kontinuální dopravní výchovy od rodiny po mateřské, základní a střední školy. Došlo také k rozvíjení a podpoře nových forem dopravní výchovy na všech stupních škol v rámci školních vzdělávacích programů. Byly zajištěny mediální kampaně zaměřené na zvýšení ochrany dětí, spojené s vydáním příruček určených pro rodiče dětí, zajištění jejich distribuce do škol a zdravotnických zařízení. V rámci prevence dětských úrazů v dopravě bylo přistoupeno k distribuci materiálů vydaných v minulých letech. Témata dopravní výchovy jsou v Rámcovém vzdělávacím programu pro základní vzdělávání (RVP ZV) zpracována a vzhledem k tomu, že je problematika rozložena do několika vzdělávacích oblastí, může být koncepční příprava výuky pro učitele náročnější, proto je předkládán tento materiál jako vhodná pomůcka pro pedagogy k ucelené a efektivní realizaci dané problematiky. Návrhy cílů, dílčích výstupů a učiva jsou pouze doporučené. Je na každé škole, jak návrh využije pro úpravu svého ŠVP, pro plánování výuky a pro zajištění výsledků vzdělávání.

2. Východiska, vazba na strategické dokumenty

Dopravní politika České republiky pro léta 2005 – 2013 (schválena usnesením vlády č. 882 dne 13. července 2005)

Priorita:

4.4 Zlepšování vnitřní a vnější bezpečnosti dopravy

Specifický cíl:

4.4.1 Bezpečnost silniční dopravy Opatření v oblasti lidského činitele

- Věnovat vysokou pozornost vzdělání, prevenci a osvětě v oblasti bezpečnosti dopravy.

Národní Strategie Bezpečnosti Silničního Provozu 2011 – 2020

Opatření Ú1:

Preventivní působení na všechny účastníky provozu na pozemních komunikacích výchovnými a vzdělávacími aktivitami

Ú1.3: Zajištění informovanosti škol, metodické rozpracování problematiky dopravní výchovy (v rámci pracovní skupiny MŠMT).

Ú1.1: Konkretizace a upřesnění jednotlivých výstupů z oblasti dopravní výchovy a ochrany člověka za mimořádných událostí v rámci revizí rámcových vzdělávacích programů.

Ú1.4: Rozpracování problematiky dopravní výchovy do jednotlivých ročníků ZŠ.

3. Návrh na rozložení učiva, výstupy na konci 1. stupně ZŠ a nejdůležitější axiomy

Základním smyslem začlenění dopravní výchovy do výchovně-vzdělávacího procesu na 1. stupni ZŠ je zajistit pro žáky příležitost poznat, pochopit a přijmout faktickou i etickou stránku bezpečnosti v silničním provozu. Základním cílem zařazení dopravní výchovy do výuky je získání vědomostí, dovedností a návyků v oblasti bezpečného a ohleduplného chování v silničním provozu, přijetí etických norem chování, rozvoj klíčových kompetencí žáka s důrazem na rozvoj komunikace, sounáležitosti, úcty ke zdraví, odpovědnosti za své zdraví a bezpečnost i zdraví jiných. Dále jde o výchovu k toleranci a ohleduplnosti k ostatním. Dopravní výchova by měla mít kladný dopad na celoživotní učení dětí a vést následně ke snížení nehodovosti a rizikových situací v silničním provozu.

3.1 Návrh na rozložení učiva a výstupy na 1. stupni ZŠ

1.ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

seznámit žáky se základními pravidly bezpečnosti v silničním provozu; položit základ pro pochopení bezpečného a ohleduplného chování; poznat nejbližší okolí s ohledem na bezpečnost silničního provozu

Dílčí výstupy(RVP):

Žák

a) v běžných činnostech školy uplatňuje pravidla chůze po chodníku a po silnici

b) bezpečně překoná silnici

- c) rozlišuje bezpečná a nebezpečná místa pro hru
- d) v modelových situacích prokáže znalost správného cestování autem
- e) rozezná a používá bezpečnou cestu do školy

Učivo:

I. Silniční provoz

- Kdo je účastník silničního provozu (chodec, cyklista, dopravní prostředky)
- Pojmy v silničním provozu (chodník, obrubník, zábradlí, silnice, přechod pro chodce)

II. Chodník

- Na chodníku (základní pravidla chůze po chodníku)

III. Silnice

- Na silnici (co se děje na silnici, chůze po silnici, reflexní doplňky)

IV. Místo pro hru

- Kde si hrát (vhodná a nevhodná místa ke hře)

V. Přecházení

- Přecházení silnice bez přechodu
- Přecházení silnice po přechodu

VI. Cestování

- Jízda autem (základní pravidla – autosedačka a zadržné systémy, výstup a nástup)

Prolínající téma - cesta do školy

- Cesta do školy (bezpečná cesta do školy, konkrétní situace)

1. ročník

Konkrétní zařazení, mezipředmětové vztahy

V 1. ročníku ZŠ je důležité nezabývat se tématem dlouho, ale často. Např. v hodinách českého jazyka – vyprávění na dané téma (např. účastník silničního provozu). Na vycházce si ukázat, co je silnice, chodník, obrubník a ukázat si správné chování. Důležitá je názornost a praktická cvičení. Pojmům lze

věnovat motivační část některé hodiny prvouky. Velmi dobré by bylo využití prolínajícího tématu – cesta do školy.

Zde lze využít i hodin výtvarné výchovy, téma o přecházení je možné poznávat v hodinách tělesné výchovy a okruh o cestování autem pak je výhodné zařadit do hodin dramatické výchovy apod.

Doporučené formy a metody práce:

- formy zážitkové pedagogiky
- didaktické hry a hry a činnosti intuitivního poznávání
- dramatizace a demonstrace
- používání výukových materiálů (zejména pracovní učebnice a pracovní listy)
- doplňování, vystřihování
- propojení výuky s praxí (praktická cvičení)
- kombinace pohybových aktivit s výukou (praktické lekce dopravní výchovy)
- využití práce pedagogů v družině, zejména při vycházkách a pohybových aktivitách
- k prolínajícímu tématu by se měl pedagog vracet při opakování a procvičování učiva

Nevhodné formy a metody práce:

- celohodinová práce pouze na jedno téma
- automatické činnosti (pouhé dokreslování a vybarvování obrázků apod.)

2.ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

vést žáky k pochopení nutnosti bezpečného a ohleduplného chování, k uvědomování si rizik a nebezpečí v silničním provozu

Dílčí výstupy(RVP):

Žák

- a) správně používá pravidla chování na stezkách pro chodce (při akcích školy)*
- b) rozeznává vybrané značky pro chodce*
- c) bezpečně překoná silnici se světelnými signály*
- d) rozlišuje a používá bezpečná místa pro hru*
- e) v modelových situacích a při akcích školy uplatňuje pravidla správného cestování dopravními prostředky*

f) *rozezná a používá bezpečnou cestu do školy, zvládá modelové situace “sám domů”*

Učivo:

I. Silniční provoz

- Vztahy mezi účastníky silničního provozu (chodec, cyklista, dopravní prostředky)

II. Chodník a stezka pro chodce

- Na chodníku a stezkách (základní pravidla, co a kdo kam smí a nesmí, správné chování, vztahy mezi účastníky na stezkách)
- Značky (Stezka pro chodce, Zákaz vstupu, Chodník uzavřen)

III. Silnice

- Na silnici (základní pravidla chůze po silnici, reflexní doplňky)
- Krajnice a její nástrahy

IV. Místo pro hru

- Kde si hrát (vhodná a nevhodná místa ke hře)
- Na čem se ještě jezdí (in-line brusle, skateboard, koloběžka; ochrana - přilba a chrániče)

V. Přecházení

- Přecházení silnice bez přechodu
- Přecházení silnice po přechodu
- Přecházení silnice po přechodu se světelnými signály

VI. Cestování

- Jízda autem (pravidla bezpečné jízdy – autosedačka a zadržné systémy, výstup a nástup)
- Cesta dopravními prostředky (základní pravidla cestování, nástup a výstup, chování za jízdy)
- Vztahy mezi cestujícími v autě, v hromadných prostředcích

Prolínající téma - cesta do školy

- Cesta do školy (pravidla bezpečné cesty do školy, konkrétní situace a nebezpečí)
- Poslouchej, dívej se, přemýšlej (vnímání všemi smysly a chápání souvislostí)

2. ročník

Konkrétní zařazení, mezipředmětové vztahy

Ve 2. ročníku ZŠ je rovněž důležité nezabývat se tématy dlouho, ale často. Např. v hodinách českého jazyka – vyprávění na různá témata s použitím pracovní učebnice. Na vycházce si ukázat vhodná místa pro hru, různé druhy přechodů atd. Věnovat prostor praktickým ukázkám bezpečného chování. Pojmům lze věnovat motivační část některé hodiny prvouky. Nejlépe je užít prolínajícího tématu – cesta do školy. Lze vhodně využít i výtvarnou výchovu. Prolínající téma „Poslouchej, dívej se, přemýšlej“ je vhodné uskutečňovat formou her (rychlé hry, řízené pedagogem nebo kolektivní hry a hry sociální). Přecházení lze poznávat v hodinách tělesné výchovy. Cestování autem je možné zařadit do hodin dramatické výchovy apod. Témata je přínosné zařadit do období uskutečnění škol v přírodě, školních výletů a mimoškolních akcí.

Doporučené formy a metody práce:

- formy zážitkové pedagogiky
- didaktické hry a hry a činnosti intuitivního poznávání
- dramatizace a demonstrace
- krátké literární celky (vyprávění, popis)
- doplňování, vystřihování
- sociální hry
- techniky pracovního vyučování
- používání výukových objektů (zejména pracovní učebnice a pracovní listy)
- propojení výuky s praxí (práci ve třídách s učebnicemi doplnit praktickými cvičeními)
- kombinace pohybové aktivity a výuky (praktické lekce dopravní výchovy)
- využití práce pedagogů v družině, zejména při vycházkách a pohybových aktivitách

Nevhodné formy a metody práce:

- celohodinová práce pouze na jedno téma
- automatické činnosti (pouhé dokreslování a vybarvování obrázků apod.)

3.ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

rozvíjet schopnost uvědomovat si rizika a nebezpečí v silničním provozu, vnímat okolní dění všemi smysly a učit se vyvozovat správné závěry pro bezpečné chování; uvědomovat si ostatní účastníky provozu, zejména v roli chodce

Dílčí výstupy (RVP):

Žák

a) reaguje v roli chodce na ostatní účastníky SP

b) používá reflexní doplňky a zná jejich dopad

c) *v modelových situacích využívá osvojená pravidla chování na stezkách pro chodce, v obytné zóně*

d) *rozeznává vybrané značky*

e) *bezpečně překonává silnici se světelnými signály, přejde mezi zaparkovanými vozy a silnici s více jízdními pruhy*

f) *ovládá pravidla jízdy na bruslích a koloběžce a využívá je*

g) *v modelových situacích a při akcích školy uplatňuje bezpečné chování v dopravních prostředcích a na zastávkách*

Učivo:

Chodec

I. Na chodníku

- Pravidla chůze po chodníku (co se smí a nesmí na chodníku)
- Kdo je chodec (brusle, koloběžka, apod.)
- Nebezpečí a nebezpečné chování (vztahy mezi účastníky na stezkách)
- Značky (Stezka pro chodce, Zákaz vstupu chodců, Chodník uzavřen)

II. Silnice

- Pravidla chůze po silnici (pravidla pro jednotlivce a skupiny, Vidět a být viděn – reflexní doplňky)
- Nebezpečí na silnici (vozidla s právem přednosti v jízdě, tramvaj)
- Značky (Zákaz vstupu chodců, Chodník uzavřen, Silnice pro motorová vozidla, Dálnice)

III. Místo pro hru

- Silnice a chodník (vhodná a nevhodná místa ke hře)
- Hřiště a cesta na něj
- Obytná zóna a její pravidla
- Na čem se ještě jezdí (in-line brusle, skateboard, koloběžka; ochrana - přilba a chrániče)

V. Přecházení

- Přecházení silnice bez přechodu; přecházení silnice po přechodu; přecházení silnice s více pruhy; přecházení silnice po přechodu se světelnými signály
- Přecházení mezi zaparkovanými vozy
- Přecházení po přechodu s jízdním kolem

VI. Cestování autem

- Pravidla chování na parkovišti

- Nástup a výstup; odpovídající místo k sezení; pravidla chování mezi cestujícími v autě; zádržné systémy – autosedačky a poutání

VII. Cesta dopravními prostředky

- Druhy dopravních prostředků a jejich specifik
- Pravidla chování na zastávce

Prolínající téma - cesta do školy

- Poslouchej, dívej se, přemýšlej (souvislosti konkrétních situací; posouzení situace, včasné vyvození bezpečného chování, nalezení správného řešení)

3. ročník

Konkrétní zařazení, mezipředmětové vztahy

Ve 3. ročníku se lze tématem zabývat již delší dobu. Žáci jsou schopni přijmout i delší vzdělávací celek. Je vhodné doplnit výuku dopravní výchovy návštěvou dětského dopravního hřiště. Důležité je pravidelně zařazovat práci s oběma výukovými objekty do výchovně-vzdělávacího procesu a využívat prolínajícího tématu. Je vhodné zařazovat činnosti v průběhu mimoškolních aktivit, škol v přírodě a projektových týdnů. Přínosné je propojit činnosti tématu s domácí činností žáků, samostatných malých projektů a spolupráce s ostatními ročníky, lze s výhodou využít formu soutěže (např. uspořádat na škole soutěž Správný chodec).

Doporučené formy a metody práce:

- formy zážitkové pedagogiky
- práce s pracovní učebnicí BESIP 2009 “Dopravní výchova pro 3. ročník ZŠ – CHODEC”
- práce s metodickým stojanem a pracovními listy BESIP 2008 pro 3. ročník “Bezpečnou cestou”
- vytváření menších projektů – zejména ve 2. pololetí školního roku
- skupinová a meziročníková práce – spolupráce s ostatními ročníky ve škole
- didaktické hry a herní činnosti
- střídání pohybových aktivit s ostatními formami práce
- dramatizace a demonstrace situací
- vyprávění, popis a další literární útvary
- doplnění grafického projevu o zápis kratších textových celků
- sociální hry
- výtvarné techniky a techniky pracovního vyučování
- doplňování, vystřihování
- doplňování pracovních listů a kolektivní práce
- zařazení i celohodinové práce pouze na jedno téma (s kombinací forem a metod práce)
- návštěva dětského dopravního hřiště

Nevhodné formy a metody práce:

- automatické činnosti (pouhé dokreslování a vybarvování obrázků apod.)

4.ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

být zodpovědný za svoje chování, uvědomovat si rizika a vztahy mezi všemi účastníky silničního provozu;hledat řešení krizových situací;zejména v roli cyklisty;

vnímat všemi smysly, zhodnotit a zpracovat získané informace a vyvodit z nich správné závěry pro bezpečnou cestu

Dílčí výstupy (RVP):

Žák

- a) popíše výbavu cyklisty a jízdního kola k bezpečné jízdě*
- b) zná způsob a pravidla bezpečné jízdy na jízdním kole*
- c) (při vhodných podmínkách školy) prokáže bezpečný pohyb na kole (na silnici, na stezkách i v terénu), chová se ohleduplně k ostatním účastníkům silničního provozu; bezpečně překoná s kolem silnici a zvládá základní manévry cyklisty*
- d) vybere bezpečné místo pro pohyb na kole*
- e) jako cyklista správně používá reflexní i ostatní doplňky a výbavu kola*
- f) rozeznává vybrané značky*
- g) naplánuje jednoduchý cyklistický výlet, včetně cesty dopravními prostředky; posoudí rizika cesty*
- h) v modelových situacích prokáže znalost chování v krizové situaci*

Učivo:

Cyklista

I. Výbava jízdního kola a cyklisty

- Povinná a doporučená výbava jízdního kola a cyklisty (přilba, její funkce a použití;reflexní doplňky a ostatní doplňky pro bezpečnou jízdu)
- Odpovědnost cyklisty a vztahy mezi účastníky silničního provozu

II. Způsob jízdy na jízdním kole

- Technika jízdy; přeprava zavazadel

III. Bezpečná cesta

- Místa pro jízdu na kole (stezky pro cyklisty, obytná zóna)

IV. Cyklista na silnici

- Problematika silnice z pohledu cyklisty a značení (základní pravidla bezpečné jízdy na silnici, jízda za snížené viditelnosti a zhoršených podmínek)
- Znamení, zastavování, odbočování, předjíždění a objíždění
- Vedení kola, vyjíždění do silnice
- Přecházení s kolem bez přechodu a po přechodu
- Kde si hrát (vhodná a nevhodná místa ke hře)
- Značky

V. Cyklista na křižovatce

- Druhy křižovatek a kruhový objezd (zásady přednosti v jízdě, odbočování)
- Vztahy mezi účastníky silničního provozu

VI. Rodinný cyklistický výlet

- Plánování trasy a výbava na cestu
- Cyklista v dopravních prostředcích
- Způsob jízdy ve skupině (zásady ohleduplnosti k ostatním účastníkům silničního provozu)

VII. V ohrožení

- Zásady správného chování v krizové situaci (možnosti krizových situací, jejich řešení, důležitá spojení)

Prolínající téma - cesta do školy

- Poslouchej, dívej se, přemýšlej (souvislosti konkrétních situací, posouzení situace, včasné vyvození bezpečného chování, nalezení správného řešení)

4. ročník

Konkrétní zařazení, mezipředmětové vztahy

Ve 4. ročníku se lze dané téma rozvinout a věnovat mu delší časový úsek. Žáci jsou schopni pracovat ve větších celcích. Je vhodné doplnit výuku dopravní výchovy návštěvou dětského dopravního hřiště. Návštěvě by měla předcházet pravidelná příprava podle stávajících výukových objektů. Stejně tak po návštěvě dopravního hřiště by mělo dojít ke zhodnocení a použití výsledků návštěvy hřiště v další práci. Praktické dovednosti nemusejí být prezentovány pouze na dopravním hřišti. Je přínosné uspořádat v rámci ZŠ např. soutěž Správný cyklista.

Důležité je propojit téma s etickým vzděláváním. Jde zejména o zdůraznění důležitosti vztahů mezi účastníky silničního provozu, formulování etické normy chování a spolupráce, podporování prosociálního chování, myšlení a formy sounáležitosti.

Nezbytné je pravidelně zařazovat práci s oběma výukovými objekty do výchovně-vzdělávacího procesu a využívat prolínajícího tématu. Je vhodné zařazovat činnosti v průběhu mimoškolních aktivit, škol v přírodě a projektových týdnů, stejně tak jako pozvat na návštěvu odborníky. Přínosné je propojit činnosti tématu s domácími činnostmi žáků, s prací na samostatných malých projektech a spolupracovat s ostatními ročníky. Atraktivní je zařazení tématu do práce s ICT, např. v rámci tvorby jednoduchých testů, kvízů a hádanek – s touto činností mohou pomoci žáci ročníků 2. stupně ZŠ.

Doporučené formy a metody práce:

- formy zážitkové pedagogiky
- možnost účasti na vedení tematických lekcí pro mladší spolužáky
- práce s pracovní učebnicí BESIP 2010 “Dopravní výchova pro 4. ročník ZŠ – CYKLISTA”
- práce s metodickým stojanem a pracovními listy BESIP 2008 pro 4. ročník “Bezpečně na jízdním kole”
- vytváření společných i samostatných projektů
- vytváření a řešení modelových situací
- skupinová a meziročníková práce – spolupráce s vyššími ročníky ZŠ
- didaktická hra a herní činnosti, sociální a jiné hry
- dramatizace a demonstrace situací
- vyprávění, popis a další slohové útvary
- grafický projev výtvarný spojený s tvorbou textových celků
- výtvarné techniky a techniky pracovního vyučování
- propojení tématu s etickým vzděláváním – vztahy mezi účastníky silničního provozu
- zařazení i celohodinové práce pouze na jedno téma (s kombinací forem a metod práce)
- návštěva odborníka z řad policie, dopravního experta nebo záchranáře
- zapojení techniky – fotografování, práce s internetem, apod.
- nutná návštěva dětského dopravního hřiště – ověření znalostí v praxi

Podle možností ZŠ:

- vytvoření samostatného předmětu pro výuku dopravní výchovy
- otevření zájmového kroužku či jiné mimoškolní činnosti žáků spojené s dopravní výchovou

5.ročník

Cíl výuky v daném ročníku:

upevňovat a rozvíjet získané vědomosti, dovednosti a návyky účastníka silničního provozu – chodce i cyklisty; poznávat vztahy mezi všemi účastníky, uvědomovat si je, učit se bezpečnému chování i v krizových situacích; seznámit se s první předlékařskou pomocí

Dílčí výstupy (RVP):

Žák

- a) bezpečně ovládá pravidla chodce i cyklisty*
- b) rozeznává další dopravní značky*
- c) poznává vztahy účastníků silničního provozu*
- d) odhadne dopravní situaci, její nebezpečí a vyvodí správné řešení; snaží se zachovat adekvátně situaci*
- e) zná ohleduplné chování a osvojuje si ho*
- f) snaží se předcházet nebezpečí s ohledem na sebe i ostatní účastníky silničního provozu*

Učivo:

Souhrnné znalosti a dovednosti z oblasti bezpečnosti chodce a cyklisty

I. Na chodníku

- Shrnutí pravidel bezpečného a ohleduplného chování na chodníku
- Vztahy mezi účastníky silničního provozu

II. Výbava jízdního kola a cyklisty

- Potřeba správné výbavy jízdního kola a cyklisty (reflexní doplňky a ostatní doplňky pro bezpečnou jízdu)
- Odpovědnost cyklisty a vztahy mezi účastníky silničního provozu

III. Chodec a cyklista na silnici

- Shrnutí pravidel bezpečného a ohleduplného chování při pohybu na silnici
- Pravidla chůze po silnici pro skupiny i jednotlivce
- Pravidla jízdy za snížené viditelnosti
- Základní pravidla bezpečné jízdy na silnici (bezpečné manévry cyklisty na silnici)
- Pravidla pohybu za snížené viditelnosti a zhoršených podmínek

IV. Bezpečná jízda

- Technika jízdy
- Pravidla jízdy po stezkách a mimo silnici

V. Cyklista na křižovatce

- Pravidla pro bezpečné překonání křižovatky
- Vztahy mezi účastníky silničního provozu

VI. Volný čas a sportovní aktivity

- Druhy volnočasových aktivit souvisejících se silničním provozem a dodržování pravidel (vhodné a nevhodné lokality k uskutečnění aktivit, konkretizace aktivit podle lokality ZŠ a obce)

VII. Přecházení silnice

- Shrnutí základních pravidel překonání silnice ve městě i mimo něj (vztahy mezi účastníky silničního provozu)

VIII. Cesta dopravními prostředky

- Shrnutí základních pravidel bezpečnosti při cestování dopravními prostředky
- Pravidla při jízdě autem (zádržné systémy)
- Vztahy mezi cestujícími a účastníky hromadné dopravy

1. IX. Prázdniny

- Zásady bezpečného chování v době volna a cestování (specifika lokality bydliště a obce pro trávení dnů volna)

1. X. Nebezpečí

- Krizové situace (možnosti, jejich řešení, důležitá spojení)

Prolínající téma - cesta do školy

- Dopravní značky (odpovídající značky pro jednotlivé celky)
- V Silničním provozu nejsi sám (vnímání tématu v souvislostech zejména vztažených k dané situaci, řešení situací, sociální pohled, hledisko sounáležitosti, spolupráce)

5. ročník

Konkrétní zařazení, mezipředmětové vztahy

Do 5. ročníku žáci ZŠ prošli výukovými stadii výchovy k bezpečnosti a ohleduplnosti v silničním provozu a měli by být schopni se v něm orientovat jako chodci i jako cyklisté. V tomto školním roce by mělo dojít k zopakování a upevnění znalostí a dovedností a prohloubení propojení s praxí. Vhodné jsou všechny formy podporující praktická cvičení a zkoušku chování v praxi. Důležité je vytvářet modelové situace a na základě nich vyvozovat závěry. Tato činnost je vhodná k zařazení prakticky do celého výchovně-vzdělávacího procesu a většiny předmětů.

Stejně tak je třeba navštívit dětské dopravní hřiště a využít školní a mimoškolní aktivity.

V projektových dnech a týdnech je vhodné věnovat čas tvorbě projektů založených na vědomostech a teoretických znalostech, ale hlavně praktických dovednostech a zaměřit se na etickou stránku tématu. Je přínosné vytvořit projekt týkající se etické stránky problémů v silničním provozu. Zde je vhodné spolupracovat s žáky vyšších ročníků z 2. stupně ZŠ a přizvanými odborníky. Je vhodné

uspořádat v rámci ZŠ např. soutěž Správný chodec a Správný cyklista. Na konci mohou žáci obdržet diplomy, certifikáty nebo průkazky.

Důležité je propojit téma s etickým vzděláváním, a to zejména se zdůrazněním důležitosti vztahů mezi účastníky silničního provozu, formulováním etických norem chování a spolupráce, podporování prosociálního chování, myšlení a formy sounáležitosti. Pro žáky bude zajímavé spojení tématu s využitím výpočetní a záznamové techniky (počítač, fotoaparát, videokamera, internet, apod.). Je žádoucí i propojení činnosti školy s činnostmi v domácím prostředí a zapojení rodičů a sourozenců do spolupráce.

Doporučené formy a metody práce:

- využití forem zážitkové pedagogiky
- možnost účasti na vedení tematických lekcí pro mladší spolužáky
- práce s pracovní učebnicí BESIP
- praktická cvičení a lekce, např. praktické jízdy zručnosti
- vytváření společných i samostatných projektů
- vytváření a řešení modelových situací
- skupinová a meziročníková práce – spolupráce s vyššími ročníky ZŠ
- didaktická hra a herní činnosti, sociální a jiné hry
- dramatizace a demonstrace situací
- vyprávění, popis a další slohové útvary
- grafický projev výtvarný spojený s tvorbou textových celků
- výtvarné techniky a techniky pracovního vyučování
- propojení tématu s etickým vzděláváním – vztahy mezi účastníky silničního provozu
- návštěva odborníka z řad policie, dopravního experta nebo záchranáře
- vhodné zapojení techniky – fotografování, práce s internetem, práce s ICT
- tvorba projektů a činnosti spojené s prací s výpočetní technikou
- nutná návštěva dětského dopravního hřiště – ověření znalostí v praxi

Podle možností ZŠ:

- vytvoření samostatného předmětu pro výuku dopravní výchovy
- otevření zájmového kroužku či jiné mimoškolní činnosti žáků spojené s dopravní výchovou

3.2 Výstupy na konci 1. stupně

Co by měl žák ovládat po ukončení 5. ročníku ZŠ. Dovednosti žáků jsou rozděleny podle tematických okruhů – chodec, cyklista.

Chodec

Žák:

- rozezná účastníky silničního provozu a vztahy mezi nimi
- pozná nebezpečné situace a způsoby jejich řešení
- zvládá pravidla chůze po chodníku a stezkách a uplatňuje je (při akcích školy)
- uplatňuje bezpečné chování při chůzi po silnici
- používá reflexní doplňky pro svou dobrou viditelnost
- bezpečně přechází u (bez přechodu, s přechodem, se světelnými signály, přes dvojpruh)
- bezpečně cestuje v hromadných dopravních prostředcích, chová se s respektem k ostatním cestujícím
- bezpečně cestuje autem, při jízdě v autě používá autosedačku a zádržný systém, zná význam a techniku poutání
- rozeznává a využívá bezpečná místa pro hru, uplatňuje bezpečnou jízdu na in-linech, koloběžce atd.
- vnímá dopravní situaci všemi smysly, vyhodnotí ji a vyvodí správné závěry

Žák zná dopravní značky a jejich význam:

Stezka pro chodce – Stezka pro chodce a cyklisty – Stezka pro cyklisty – Podchod nebo nadchod Přejezd pro chodce – Pozor, přechod pro chodce – Pěší zóna – Obytná zóna – Dej přednost v jízdě – Stop, dej přednost v jízdě – Železniční přejezd – Zákaz vjezdu všech vozidel–Zákaz vstupu chodců–semafore pro chodce a řidiče

Cyklista

- popíše vybavu jízdního kola a její funkci
- charakterizuje postavení cyklisty v silničním provozu
- zvládá základní techniku jízdy na kole (pokud jsou vhodné podmínky pro nácvik), zvládá základní manévry (změnu směru jízdy, odbočování, předjíždění, objíždění, otáčení, výjezd na silnici)

- volí bezpečnou trasu jízdy (zvládá jízdu přes křižovatku, včetně jízdy po kruhovém objezdu, včetně situací s dalšími účastníky provozu)

- vnímá dopravní situaci všemi smysly (vyhodnotí ji a vyvodí správné závěry pro bezpečnou jízdu)

- ovládá základní postupy při předlékařské první pomoci

Žák zná dopravní značky a jejich význam:

Dálnice – Jednosměrný provoz – Prikázaný směr jízdy vpravo – Hlavní pozemní komunikace

3.3 Nejdůležitější axiomy bezpečnosti v silničním provozu

Uvedené axiomy slouží pro pedagogy jako vodítko při výuce dopravní výchovy. Nejsou určeny k pamětnému učení, avšak žáci by je měli přijmout za své a řídit se podle nich. Se všemi se postupně seznamují i v pracovních učebnicích nebo výukových setech pro dopravní výchovu pro žáky ZŠ. Axiomy jsou rozděleny podle výukových okruhů a pedagog by si je měl sám podle potřeby zařadit do výchovně-vzdělávacího procesu. Měly by sloužit jako podpůrný, vstupní i výstupní prvek dopravní výchovy. V závorce jsou uvedeny pojmy, kterých se okruh týká.

Okruh 1: Účastníci silničního provozu

Chodec, cyklista, dopravní prostředky, osobní, nákladní, hromadná doprava, vozidla s právem přednosti v jízdě, protijedoucí vozidla, předjíždějící vozidlo, přijíždějící vozidlo.

- Dívej se, poslouchej a přemýšlej.
- Nepočítej s tím, že řidič stihne zastavit.
- Ne každý účastník silničního provozu je ukázněný.
- Hraj si na bezpečných místech.
- Buď vždy opatrný a ohleduplný.
- Sleduj provoz okolo sebe.
- Neměň svoje rozhodnutí na poslední chvíli.
- Buď předvídavý.
- Nebuď lhostejný k ostatním.
- Nauč se poskytnout první pomoc.
- Ber ohled na ostatní účastníky silničního provozu.
- Počítej s chybami druhých.
- Nespoléhej se na to, že ostatní účastníci silničního provozu se chovají správně, bezpečně.
- Respektuj ostatní účastníky silničního provozu.
- Za všech okolností zachovej klid a chovej se bezpečně.

Okruh 2: Chodník

Chodník, obrubník, zábradlí.

- Po chodníku chod' vpravo.
- Na chodníku si nehraj.
- Na obrubníku se nezdržuj.
- Zábradlí není na hraní a ani se nepřelézá.
- Nikdy nevstupuj náhle do silnice.

Okruh 3: Silnice

Silnice, dálnice, krajnice, dělicí čára, levý okraj, pravý okraj, středy (silnice), hlavní silnice, vedlejší silnice, zatáčka, jízdní pruhy, odbočovací pruhy, snížená viditelnost, svítání, soumrak, stmívání, tma, reflexní doplňky, pestré oblečení.

- Po silnici jdi vlevo, proti přijíždějícím vozidlům.
- Silnice není hřiště, ani když na ní nic nejede.
- Řidič tě musí vidět i za snížené viditelnosti.
- Nos barevné oblečení.
- Na oblečení měj reflexní doplňky.

Okruh 4: Přecházení silnice

Přechod pro chodce, zebra, podchod, nadchod, semafor pro chodce, tlačítko pro chodce, semafor pro vozidla, vlevo – vpravo, rychle – pomalu, přímo – šikmo, oční kontakt, náhlý vstup do silnice, zakrytý výhled.

- Vždy se rozhlédni vlevo, vpravo a zase vlevo.
- Rozhlížeš se před přechodem i na něm.
- Rozhlížeš se po celou dobu přecházení silnice.
- Před přecházením navaž s řidičem oční kontakt.
- Přecházej rychle, ale ne zbrkle, a neutíkej.
- Po přechodu jdi vpravo.
- Přecházej přímo, nejkratší cestou.
- Při přecházení nepoužívej mobil ani sluchátka.
- Počítej s tím, že vozidla se blíží k tobě rychle.
- Počítej s tím, že řidič nemůže vždy zastavit hned.
- Vozidla s právem přednosti v jízdě mají vždy přednost.
- Nepřecházej na nepřehledných místech.
- Při rozhlížení mezi zaparkovanými auty nevyčnívej do silnice.
- Po přechodu kolo vždy veď.
- Nepočítej s předností na přechodu.
- Přecházej vždy na zelenou.
- Rozsvítí-li se ti při přecházení červená, dokonči přecházení, nevracej se.
- Používej podchody a nadchody.
- Nevstupuj do silnice bez rozhlédnutí.
- Nepřecházej na poslední chvíli.

Okruh 5: Křižovatka

Křižovatka, kruhový objezd, provoz řízený policistou, přednost v jízdě, přednost zprava.

- Při průjezdu křižovatkou se řiď pravidly a dopravními značkami.

- Nauč se rozumět pokynům policisty při řízení provozu na křižovatce.

Okruh 6: Cestování autem

Bezpečnostní pás, autosedačka, výstup, nástup, parkoviště.

- Při jízdě autem se vždy připoutej bezpečnostním pásem.
- Při jízdě autem používej autosedačku.
- Do auta nastupuj od krajnice nebo chodníku.
- Z auta vystupuj dveřmi k okraji silnice nebo k chodníku.
- Za jízdy autem nikdy nestůj mezi sedačkami.
- Nevyrušuj za jízdy řidiče.

Okruh 7: Hromadná doprava

Zastávka hromadné dopravy, nástupiště, eskalátor.

- Na zastávce si nehraj, stůj dále od okraje a klidně čekej.
- Při nástupu do prostředku hromadné dopravy dej přednost vystupujícím.
- Nevystupuj ani nenastupuj na poslední chvíli.
- Na eskalátorech stůj vpravo a přidržuj se madla.
- Jestliže je autobus vybaven bezpečnostními pásy, vždy se připoutej.
- Po vystoupení z autobusu přecházej nejlépe po přechodu.
- Po vystoupení z autobusu přecházej za autobusem a raději počkej, až odjede.
- V hromadných prostředcích uvolni místo nemocným, starším a těhotným ženám atd.
- Za jízdy hromadnými prostředky se drž.
- Nevstupuj na železniční přejezd, jestliže bliká červené světlo.
- Nepodlézej nikdy stažené závory.

Okruh 8: Výbava cyklisty a kola

Přilba, chrániče, povinná a doporučená výbava kola, výbava za snížené viditelnosti, brzdy, kryt řetězu, odrazky v pedálech, zvonek, přední a zadní odrazka, světlomet, blikačka.

- Nikdy nevyjížděj bez přilby.
- Nevyjížděj na nevybaveném nebo poškozeném kole.
- Jezdi jen na správně vybaveném jízdním kole.
- Za snížené viditelnosti používej správnou výbavu a reflexní doplňky.

Okruh 9: Jízda na kole

Stezka pro cyklisty, jízdní pruh pro cyklisty, objíždění a předjíždění, změna směru jízdy, zhoršené podmínky pro jízdu na kole, zřetelná jízda, tlaková vlna, řazení před křižovatkou.

- Používej stezky pro chodce a cyklisty.
- Ani jako cyklista nemáš na přechodu přednost.
- Používej jen správně vybavené jízdní kolo.
- Nepřeceňuj své síly.
- Kolo ved' vždy ve směru jízdy.

- Jako cyklista jsi řidič nemotorového vozidla a platí pro tebe stejná pravidla jako pro ostatní.
- Cyklisté jezdí vždy za sebou.
- Dodržuj pravidla přednosti v jízdě.
- Řid' se dopravními značkami.
- Dávej včas a zřetelně znamení o změně směru jízdy.

Účastník silničního provozu

je každý, kdo se přímým způsobem účastní provozu na pozemních komunikacích;

* je každý, kdo se pohybuje po chodníku nebo po silnici, může jít nebo jet jako řidič, spolujezdec i cestující.

Řidič

je účastník provozu na pozemních komunikacích, který řídí motorové nebo nemotorové vozidlo nebo tramvaj či vlak metra; řidičem je i jezdec na zvířeti;

* je ten, kdo řídí motorové nebo nemotorové vozidlo, tramvaj, metro nebo jede na koni.

Vozidlo

je motorové, nemotorové nebo tramvaj či metro.

Motorové vozidlo

je nekolejové vozidlo poháněné vlastní pohonnou jednotkou nebo trolejbus;

* je vozidlo s motorovým pohonem.

Nemotorové vozidlo

je vozidlo pohybující se pomocí lidské nebo zvířecí síly, např. jízdní kolo, ruční vozík nebo potahové vozidlo,

* je vozidlo, které jede za pomoci síly člověka nebo zvířete, např. jízdní kolo, kočár s koňmi, invalidní vozík atd.

Chodec

je osoba, která se pohybuje chůzí, je to i osoba, která tlačí nebo táhne sáňky, dětský kočárek, vozík pro invalidy nebo ruční vozík o celkové šířce nepřevyšující 600 mm, která se pohybuje na lyžích nebo kolečkových bruslích, pomocí ručního nebo motorového vozíku pro invalidy, vede jízdní kolo, motocykl o objemu válců do 50 cm³, vede psa apod.;

* je osoba pohybující se chůzí, může vézt kočárek, sáňky, jízdní kolo, psa, vozík pro invalidy, malý motocykl, může jet na bruslích, koloběžce, lyžích atd.

Vozidlo hromadné dopravy

je autobus, trolejbus, tramvaj nebo metro.

Nesmět ohrozit

znamená povinnost řidiče počínat si tak, aby jinému účastníku provozu na pozemních komunikacích nevzniklo žádné nebezpečí;

* znamená chovat se tak, abych jinému účastníku nezpůsobil nebezpečí.

Nesmět omezit

znamená povinnost řidiče počínat si tak, aby jinému účastníku provozu na pozemních komunikacích nijak nepřekážel;

* znamená nepřekážet ostatním účastníkům silničního provozu (řidičům, chodcům, cestujícím atd.).

Stát

znamená uvést vozidlo do klidu na dobu dovolenou pro zastavení;

* znamená nejet a stát delší dobu.

Zastavit

znamená uvést vozidlo do klidu na dobu nezbytně nutnou k neprodlenému nastoupení nebo vystoupení přepravovaných osob anebo k neprodlenému naložení nebo složení nákladu;

* znamená zůstat stát, ale jen na velmi krátkou dobu, např. pro vystoupení z auta, naložení či vyložení věcí.

Dát přednost v jízdě

znamená povinnost řidiče nezačít jízdu nebo jízdní úkon nebo v nich nepokračovat, jestliže by řidič, který má přednost v jízdě, musel náhle změnit směr nebo rychlost jízdy;

* znamená nesmět se rozjet nebo pokračovat v jízdě, jestliže by to ohrozilo nebo omezilo řidiče (chodce), který má přednost.

Pozemní komunikace

je každá cesta, silnice, dálnice, chodník, stezka pro cyklisty.

Dálnice

je pozemní komunikace označená dopravní značkou "Dálnice";

* je širší silnice s více jízdními pruhy, po které mohou jet vozidla vyšší rychlostí, je sem zakázán vstup chodců a vjezd cyklistů.

Silnice pro motorová vozidla

je pozemní komunikace označená dopravní značkou "Silnice pro motorová vozidla".

(pouze pro 2. stupeň ZŠ)

Stezka pro cyklisty

je pozemní komunikace, která slouží především pro provoz cyklistů a in-line bruslařů.

Jízdní pruh

je část silnice dovolující jízdu vozidel jiných než dvoukolových (motocyklů) v jednom jízdním proudu za sebou;

* je část silnice, kde jedou auta v jednom směru za sebou.

Krajnice

je část povrchu pozemní komunikace ležící mezi okrajem přilehlého jízdního pruhu a hranou koruny pozemní komunikace, skládá se zpravidla ze zpevněné a nezpevněné části;

* je okrajová část silnice, může být oddělena plnou bílou čarou.

Křižovatka

je místo, v němž se pozemní komunikace protínají nebo spojují; za křižovatkou se nepovažuje vyústění polní nebo lesní cesty nebo jiné účelové pozemní komunikace na jinou pozemní komunikaci;

* je místo, kde se kříží různé cesty (silnice, koleje).

Hranice křižovatky

je místo vyznačené vodorovnou dopravní značkou "Příčná čára souvislá", "Příčná čára souvislá se symbolem Dej přednost v jízdě!" nebo "Příčná čára souvislá s nápisem STOP"; kde taková dopravní značka není, tvoří hranici křižovatky kolmice k ose silnice v místě, kde pro křižovatkou začíná zakřivení okraje silnice. (pouze pro 2. stupeň ZŠ)

Křižovatka s řízeným provozem

je křižovatka, na které je provoz řízen světelnými, případně i doprovodnými akustickými signály nebo příslušníkem policie ve stejnokroji (dále jen "policista"), příslušníkem Vojenské policie ve stejnokroji (dále jen "vojenský policista");

* je křižovatka se semaforem nebo řízená policistou.

Tramvajový pás

je část pozemní komunikace určená především pro provoz tramvají;

* je část komunikace s kolejemi, po kterých jezdí tramvaj.

Železniční přejezd

je místo, kde se úrovně kříží pozemní komunikace se železnicí, popřípadě s jinou dráhou ležící na samostatném tělese, a je označené příslušnou značkou;

* je křižovatka silnice s železnicí.

Obec

je zastavěné území, jehož začátek a konec je na pozemní komunikaci označen příslušnými dopravními značkami; na účelových komunikacích se značky neosazují;

* je území zastavěné domy, silnice procházející obcí je označena značkami „Začátek obce“ a „Konec obce“.

Přechod pro chodce

je místo na pozemní komunikaci určené pro přecházení chodců, vyznačené příslušnou dopravní značkou;

* je místo pro přecházení silnice; na místě je na silnici „zebra“ .

Překážka provozu

je vše, co by mohlo ohrozit bezpečnost nebo plynulost provozu na pozemních komunikacích, například náklad, materiál nebo jiné předměty, vozidlo ponechané na pozemní komunikaci nebo závady ve sjízdnosti pozemní komunikace;

* je vše, co stojí v cestě, co musí řidič a cyklista objet nebo chodec obejít.

Snížená viditelnost

je situace, kdy účastníci provozu na pozemních komunikacích dostatečně zřetelně nerozeznají jiná vozidla, osoby, zvířata nebo předměty na pozemní komunikaci, například od soumraku do svítání, za mlhy, sněžení, hustého deště nebo v tunelu;

* znamená, že dohlédnu na kratší vzdálenost, obrysy nevidím jasně a zřetelně, nevidím ostře; např. při stmívání, dešti, mlze, sněžení.

Doklad totožnosti

je doklad, kterým občan České republiky nebo cizinec prokazuje svoji totožnost podle zvláštního právního předpisu. (pouze pro 2. stupeň ZŠ)

Bezpečnostní systém

je zařízení schválené podle zvláštního právního předpisu a určené k zajištění bezpečnosti přepravovaných osob; zádržným bezpečnostním systémem je bezpečnostní pás nebo dětský zádržný systém (dále jen „dětská autosedačka“);

* zádržný bezpečnostní systém slouží ke zvýšení bezpečnosti ve vozidlech; je to bezpečnostní pás, autosedačka a podsedek.

Dětská autosedačka

je zařízení schválené podle zvláštního právního předpisu určené k zajištění bezpečnosti přepravovaných dětí, jejichž tělesná hmotnost nepřevyšuje 36 kg a tělesná výška nepřevyšuje 150 cm;

* je zvláštní sedačka, která zvyšuje bezpečnost dětí cestujících v autě.

Celostátní dopravní informační systém

je systém, obsahující aktuální informace o situaci v provozu na pozemních komunikacích, které mají vliv na bezpečnost a plynulost provozu na pozemních komunikacích. (pouze pro 2. stupeň ZŠ)

Přejezd pro cyklisty

je místo na pozemní komunikaci určené pro přejíždění cyklistů přes pozemní komunikaci vyznačené příslušnou dopravní značkou;

* je místo na silnici, kde mohou cyklisté přejet na kole na druhou stranu silnice.

Řidičské oprávnění

je doklad, jímž se prokazuje řidičské oprávnění k řízení motorových vozidel. (pouze pro 2. stupeň ZŠ)

Klíčová slova a slovní spojení

opatrně	nebezpečné/bezpečné chování
ohleduplně	dát přednost
pozorně	mít přednost
rozvážně	sledovat provoz
slušně	být vidět
zdvořile	za sebou/vedle sebe
rychle	přemýšlet
zbrkle	vlastní úsudek
klidně	spoléhat na sebe
zůstat stát	počítat s chybami druhých
počkat, až zastaví	nepřekážet ostatním
rozhlížet se	sledovat provoz
nebezpečí	

Začlenění dopravní výchovy v současném RVP ZV

3.1 Jazyk a jazyková komunikace

1. stupeň

Interaktivní řečové dovednosti

Očekávaný výstup

- aktivně se zapojí do jednoduché konverzace, pozdraví a rozloučí se s dospělým i kamarádem

2. stupeň

Interaktivní řečové dovednosti

Očekávaný výstup

- jednoduchým způsobem se domluví v běžných každodenních situacích

Učivo

Jednoduchá sdělení – žádost o pomoc, prosba, omluva, poděkování, informace ...

3.2 Člověk a jeho svět

1. stupeň

Místo, kde žijeme – 1. období

Očekávaný výstup

- vyznačí v jednoduchém plánu místo svého bydliště a školy, cestu na určené místo a rozliší možná nebezpečí v nejbližším okolí

Učivo

domov – orientace v místě bydliště

obec – dopravní síť

Evropa a svět – cestování

Lidé kolem nás – 2. období

Očekávaný výstup

- ▶ vyjádří na základě vlastních zkušeností základní vztahy mezi lidmi, vyvodí a dodržuje pravidla pro soužití ve škole, mezi chlapci a dívkami, v rodině, v obci (městě)
- ▶ rozpozná ve svém okolí jednání a chování, která se už tolerovat nemohou a která porušují základní lidská práva nebo demokratické principy

Učivo

soužití lidí – mezilidské vztahy, komunikace

chování lidí – vlastnosti lidí, pravidla slušného chování

Rozmanitost přírody – 2. období

Očekávaný výstup

- ▶ zhodnotí některé konkrétní činnosti člověka v přírodě a rozlišuje aktivity, které mohou prostředí i zdraví člověka podporovat nebo poškozovat

Učivo

ohleduplné chování k přírodě a ochrana přírody – odpovědnost lidí, ochrana a tvorba životního prostředí

Člověk a jeho zdraví – 1. období

Očekávaný výstup

- ▶ dodržuje zásady bezpečného chování tak, aby neohrožoval zdraví své a zdraví jiných
- ▶ uplatňuje základní pravidla účastníků silničního provozu

Člověk a jeho zdraví – 2. období

Očekávaný výstup

- ▶ uplatňuje účelné způsoby chování v situacích ohrožujících zdraví

Učivo

péče o zdraví – první pomoc, úrazová zábrana

osobní bezpečí – bezpečné chování v rizikovém prostředí, bezpečné chování v silničním provozu v roli chodce a cyklisty,

3.6 Průřezová témata

1. a 2. stupeň

Osobnostní a sociální rozvoj

- sebepoznání a sebepojetí – vztah k sobě samému, vztah k druhým lidem; zdravé a vyrovnané sebepojetí
- seberegulace a sebeorganizace činností a chování – cvičení sebereflexe, sebekontroly, sebeovládání a zvládání problémových situací; stanovení osobních cílů a postupných kroků k jejich dosažení
- psychohygiena v sociální dovednosti pro předcházení a zvládání stresu, hledání pomoci při problémech
- mezilidské vztahy, komunikace a kooperace – respektování sebe sama i druhých, přijímání názoru druhého, empatie; chování podporující dobré vztahy, aktivní naslouchání, dialog, efektivní a asertivní komunikace a kooperace v různých situacích
- morální rozvoj – cvičení zaujímání hodnotových postojů a rozhodovacích dovedností; dovednosti pro řešení problémů v mezilidských vztazích; pomáhající a prosociální chování

3.7 Rozvoj klíčových kompetencí

Zařazení dopravní výchovy do RVP by mělo být v souladu s výchovnými a vzdělávacími strategiemi, které podporují utváření a rozvíjení klíčových kompetencí žáků. Učitelé by měli navozovat takové situace a zadávat takové úkoly či problémy, při kterých se žák učí vypořádat se s různými životními situacemi, zaujmout k nim stanovisko a rozhodnout se pro vhodné řešení. Pravidelným opakováním dané metody či formy práce se pro žáka řešení problémového úkolu či situace stává běžným, rutinním, bezproblémovým a můžeme konstatovat, že si žák utvořil/rozvinul jistou klíčovou kompetenci. Vzhledem k tomu, že žák pracuje s modelovými situacemi, které jsou založeny na realitě, je utváření a rozvíjení klíčových kompetencí více než reálné.

Činnosti v oblasti bezpečnosti silničního provozu rozvíjejí zejména tyto klíčové kompetence:

- Kompetence celoživotního učení– žák poznává nové oblasti života, novou problematiku, navazuje na známá fakta, učí se porozumět neznámým oblastem, apod.
- Kompetence sociální a personální– na simulovaných situacích a zadáních žáci řeší vztahové situace mezi sebou, mezi účastníky silničního provozu, snaží se vžít se do situací, snaží se je řešit, učí se je správně řešit, učí se správným reakcím apod.
- Kompetence komunikativní a občanské– žáci mezi sebou konverzují, vedou rozhovory, projevují své názory, přijímají názory ostatních a posuzují je, komunikují s dospělými, apod.
- Kompetence k řešení problémů– při práci žáci používají i jiné zdroje – např. internet, odbornou literaturu apod.
- Kompetence k práci s digitálními technologiemi– je žádoucí zpracovávat úlohy či zadání na počítači, zejména žáci vyšších ročníků pracují i se záznamovou technikou, žáci zpracovávají materiál digitálně (např. fotografie či kresby v grafických programech)
- Kompetence kulturního povědomí a vyjádření– výchova k bezpečnosti a ohleduplnosti v silničním provozu patří do etické výchovy, vybudování základů etických norem, etické chování

Jen ten, kdo se umí bezpečně chovat v silničním provozu, kdo umí odhadnout a správně a rychle zhodnotit dopravní situaci, může být dobrý chodec a později i řidič. Bezpečné chování v silničním

provozu se musí stát člověku vlastním, musí se stát základním prvkem osobnosti každého člověka. Žáci školního věku jsou otevření k přijímání pravidel. Předpoklad k osvojení si dovedností a návyků je v tomto věku nejvyšší. Pro žáky ZŠ je dopravní výchova přitažlivá. Bude-li splněna podmínka názornosti učení, možnosti praktického přístupu, přitažlivých forem, zážitkového vyučování a moderního přístupu a nebudeme-li zbytečně zvyšovat nároky na pedagogy a okolí, jistě dosáhneme cíle. Stejně tak i zahrneme-li do získávání dovedností rodiče dětí a jejich okolí.

Začlenění dopravní výchovy do RVP, výchovy k bezpečnosti a ohleduplnosti v silničním provozu, je přínosné, celospolečensky žádoucí a nutné.

Příloha 6

Návrh testových otázek pro jednotlivé ročníky

Otázky pro 1. stupeň ZŠ – základy bezpečného a ohleduplného chování / chodec a cyklista

Uváděné úlohy a testové otázky odpovídají výstupům jednotlivých ročníků, mohou být tak pojaty. Nemusejí být použity v uváděné formě, je pouze na volbě pedagoga, jakou formu práce zvolí. Je třeba přizpůsobit požadavky, formy a metody práce věku a schopnostem žáků. Žáci mohou pracovat kolektivně, samostatně i formou domácí práce. Může být zvolena forma písemná i ústní. Je důležité vždy zachovat individuální přístup. Vyplnění testu může být i součástí projektového dne či návštěvy dopravního hřiště.

Správná řešení jsou vyznačena tučným písmem.

Samostatně lze test pro určitý ročník stáhnout v pdf. formátu, který je přiložen jako příloha tohoto dokumentu.

1. ročník

1. Uveď dva dopravní prostředky
2. Po které straně chodníku půjdeš jako chodec správně? /vpravo/
3. Proč je nebezpečné chodit po obrubníku? /hrozí pád do silnice/
4. Co musíš udělat před přecházením silnice? /zastavit a pečlivě se rozhlédnout/

5. Jak se správně rozhlížíš před přecházením silnice? /rozhlédnu se vlevo, vpravo a zase vlevo/
6. Musíš se při přecházení po přechodu rozhlížet? /ano/
7. Proč si nesmíš na silnici hrát? /na silnici jezdí auta, mohou mě zranit/
8. Musíš při cestě autem sedět v autosedačce? /ano, vždy/
9. K čemu slouží v autě bezpečnostní pásy? /zadrží cestujícího v sedačce nebo autosedačce/
10. Jak vypadá značka zákaz vstupu? (řekni, popiš nebo nakresli)
11. Dopravní značky – dle výběru na základě pracovní učebnice, nejlépe podle karet s dopravními značkami (z Výběru dopravních značek – viz doporučená literatura) zábavnou formou

2. ročník

1. Můžu jet na koloběžce nebo bruslích po chodníku?

a) ano

b) ne

2. Můžu jít po silnici?

a) ano, jdu vždy vpravo

b) ano, jdu vždy vlevo

3. Před přecházením silnice se rozhlížím

a) vlevo, vpravo a zase vlevo

b) vlevo a vpravo

4. Silnici přecházím

a) nejlépe po přechodu

b) na kterémkoliv místě

5. Silnici přecházím,

a) až auta začnou zastavovat nebo žádné nejede

b) až když auta zastavila nebo nic nejede

6. Cestu do školy

a) se naučím bezpečně projít

b) nepotřebuji znát, chodím pokaždé jinudy

7. Reflexní doplňky mám na bundě, tašce, botech,

a) abych lépe viděl

b) abych byl lépe vidět

8. Při jízdě autem sedím vždy v autosedačce

a) a už nemusím být připoutaný bezpečnostním pásem

b) a jsem vždy připoutaný bezpečnostním pásem

9. V dopravních prostředcích jsem ohleduplný k ostatním

a) a za jízdy sedím nebo se držím

b) a za jízdy vždy sedím

10. Po vystoupení z autobusu přecházím silnici

a) před autobusem

b) za autobusem nebo po přechodu

11. Dopravní značky – dle výběru na základě pracovní učebnice, nejlépe rozdat žákům jednotlivé kartys dopravními značkami (z Výběru dopravních značek – viz doporučená literatura) a ověřit jejich znalosti.

3. ročník

1. Po chodníku jedu na koloběžce nebo jdu

a) vpravo i vlevo, nesmím ohrozit ostatní chodce

b) vždy vlevo, nesmím ohrozit ostatní chodce

c) vždy vpravo, nesmím ohrozit ostatní chodce

2. Na stezce pro chodce

a) mám přednost, nic mi nehrozí

b) dodržuji stejná pravidla jako na chodníku

c) si mohu i hrát, když nikdo jiný nejde

3. Po silnici jdu vždy

a) vlevo a sleduji provoz kolem sebe

b) vlevo a sleduji provoz před sebou

c) vpravo a sleduji provoz kolem sebe

4. Snížená viditelnost je doba, kdy

a) je hůř vidět – třeba šero, tma, hustý déšť, mlha, sněžení

b) si musím vzít brýle

c) kdy vozidla musí svítit

5. Před přecházením po přechodu

a) se nemusím rozhlížet, mám jako chodec přednost, auta musí zastavit

b) se vždy pečlivě rozhlédnu, jdu po přechodu vpravo a nemusím se rozhlížet

c) se vždy pečlivě rozhlédnu, jdu po přechodu vpravo a stále se rozhlížím

6. Jestliže přecházím silnici s více jízdními pruhy,

a) nemusím se rozhlížet, jsem na přechodu a mám přednost

b) jsem opatrný a rozhlížím se na začátku a na konci silnice

c) jsem opatrný a rozhlížím se v každém jízdním pruhu

7. Na přechodu se světelnými signály

a) se musím rozhlížet na obě strany před přecházením i při něm

b) se nemusím rozhlížet vlevo

c) se nemusím rozhlížet, když mám zelenou

8. Jestliže se během přecházení rozsvítí červený panáček,

a) vrátím se zpátky na chodník

b) pospíším si a dokončím přecházení

c) zůstanu stát a počkám na zelenou

9. Do auta nastupuji a vystupuji z něj

a) dveřmi u chodníku nebo krajnice

b) vždy zleva od chodníku

- c) z jakékoliv strany
10. Při jízdě autem používám vždy autosedačku nebo podsedák,
- a) nemusím být už připoutaný bezpečnostním pásem a jsem ohleduplný k ostatním
 - b) jsem připoutaný bezpečnostním pásem a jsem ohleduplný k ostatním**
 - c) jestliže jedu mimo město, jinak být připoutaný nemusím
11. Po vystoupení z autobusu přecházím po přechodu
- a) nebo za autobusem, ale lépe počkám, až autobus odjede ze zastávky**
 - b) nebo před autobusem, ale lépe počkám, až autobus odjede ze zastávky
 - c) nebo kdekoli jinde
12. V silničním provozu nejsem sám,
- a) musím brát ohled na řidiče vozidel
 - b) ale ještě mi není 15, tak na mne musí brát všichni ohled
 - c) musím brát ohled na ostatní účastníky a chovat se tak, abych je neohrozil**
13. Dopravní značky – dle výběru na základě pracovní učebnice, nejlépe rozdat žákům jednotlivé karty s dopravními značkami (z Výběru dopravních značek – viz doporučená literatura) a ověřit jejich znalosti

4. ročník

1. Než vyjedu na kole, zjistím,
- a) zda je kolo v pořádku a nechybí mu nic z povinné výbavy**
 - b) zda je kolo v pořádku – řídítka a brzdy
 - c) zda má světlo a zvonek
2. Cyklistická přilba
- a) je povinná, ale na stezkách pro cyklisty nepovinná, jen doporučená
 - b) je nepovinnou, ale doporučenou výbavou cyklisty do 18 let
 - c) je povinnou výbavou cyklisty do 18 let**
3. Jezdit na kole se naučím nejlépe

a) na rovné silnici, kde jezdí málo aut, třeba mezi domy

b) na dopravním hřišti nebo na místě mimo silniční provoz

c) na parkovišti s velkou volnou plochou

4. Co je zřetelná jízda?

a) dávám zřetelně a včas najevo své úmysly, aby ostatní mohli včas a bezpečně reagovat

b) naplánuji si přesně trasu jízdy na kole, abych nezabloudil

c) vezmu si na sebe barevné oblečení a reflexní doplňky, abych byl dobře vidět na silnici

5. Pro cyklistu je jízda bezpečnější

a) po stezce pro cyklisty

b) po silnici

c) po chodníku

6. Při jízdě po cyklostezce

a) platí jiná pravidla, než při jízdě po silnici

b) platí stejná pravidla jako při jízdě po silnici

c) není cyklista nijak omezen, nemusí se řídit pravidly

7. Při jízdě po silnici

a) jedu co nejvíce vpravo a sleduji provoz před sebou

b) jedu co nejvíce vpravo a sleduji provoz okolo sebe

c) jedu uprostřed jízdního pruhu a sleduji provoz okolo sebe

8. Jako cyklista se řídím

a) všemi značkami okolo silnice i na ní

b) jen značkami stojícími u silnice

c) jen značkami pro cyklisty

9. Znamení o změně směru jízdy dávám

a) upažením ruky a kmitáním dlaní nahoru a dolů

b) upažením ruky a dlaní s prsty volně směřujícími dolů

c) upažením ruky a dlaní s prsty nataženými u sebe a palcem vzhůru

10. Při předjíždění a objíždění dávám přednost vozidlům
- a) v protisměru a jsem velmi opatrný
 - b) za sebou a jsem velmi opatrný
 - c) za sebou i v protisměru a jsem velmi opatrný**
11. Na křižovatce bez označení dopravními značkami
- a) dávám přednost vozidlům přijíždějícím zprava**
 - b) mám přednost před vozidly přijíždějícími zprava
 - c) nemá nikdo přednost
12. Jestliže přijedu na křižovatku ke značce Dej přednost v jízdě nebo “Stop”, znamená to, že
- a) musím dát přednost vozidlům zprava a zleva
 - b) musím dát přednost vozidlům ze všech směrů – zprava, zleva i protijedoucím**
 - c) má přednost před vozidly ze všech směrů
13. Při přecházení po přechodu pro chodce
- a) kolo vždy vedu, jdu vpravo a jsem ohleduplný k ostatním, zabírám více místa**
 - b) na kole mohu jet, když po přechodu nikdo jiný nepřechází
 - c) kolo vždy vedu, jdu vlevo a jsem ohleduplný k ostatním, zabírám více místa
14. Za tmy a snížené viditelnosti radši nevyjízdim, jestliže ano, musím mít k povinné výbavě ještě
- a) vpředu nebo vzadu bílé světlo a na sobě reflexní doplňky
 - b) vpředu červené a vzadu bílé světlo a na sobě reflexní doplňky
 - c) vpředu bílé a vzadu červené světlo a na sobě reflexní doplňky**
15. Používat mobilní telefon a sluchátka cyklista během jízdy na kole
- a) smí při jízdě po cyklostezce
 - b) nikdy nesmí**
 - c) smí, jen když jede velmi pomalu
16. Naučím se bezpečné jízdě na kole a všem pravidlům jízdy, abych
- a) svými chybami neohrozil sebe i ostatní a nezpůsobil dopravní nehodu**
 - b) nemusel platit pokuty za nesprávnou jízdu

c) vypadal jako slušný řidič jednostopého vozidla

17. Při jízdě na kole jsem pozorný a spoléhám se

a) vždy na sebe a počítám s chybami druhých

b) na to, že řidiči se vždy chovají podle předpisů

c) na to, že na mne jako pomalejšího berou všichni ohled

18. Dopravní značky – dle výběru na základě pracovní učebnice, nejlépe rozdat žákům jednotlivé karty s dopravními značkami (z Výběru dopravních značek – viz doporučená literatura) a ověřit jejich znalosti

5. ročník

1. Jestliže je na jedné straně silnice chodník

a) nemusím ho použít, když jdu po silnici správně

b) použiji ho, jen když je v mém směru

c) musím ho pro chůzi použít

2. Při chůzi po chodníku a po silnici

a) nepoužívám sluchátka ani mobil

b) nemusím sledovat provoz kolem

c) mi řidiči dají přednost

3. Při chůzi po chodníku, stezce pro chodce, pěší zóně i po silnici jsem pozorný a ohleduplný,

a) protože bych se tak měl chovat

b) protože nechci svým chováním ohrozit ostatní chodce a řidiče

c) protože nechci, aby se mi něco stalo

4. Na stezce pro chodce můžu potkat

a) chodce, sportovce na bruslích a koloběžce, cyklistu vedoucí kolo

b) chodce, sportovce na bruslích a koloběžce, cyklistu na kole

c) chodce, sportovce na bruslích a koloběžce a výjimečně i jedoucí cyklisty

5. Jestliže přecházím silnici po přechodu nebo bez něj,

- a) **rozhlížím se před přecházením a po celou dobu přecházení**
 - b) rozhlížím se před přecházením a uprostřed silnice
 - c) rozhlížím se jen před přecházením
6. Jestliže mám v dohledu přechod pro chodce,
- a) nemusím ho použít, když nic nejede
 - b) musím ho použít, jestliže je v mém směru
 - c) **musím ho použít**
7. Když přecházím silnici s dvěma jízdními pruhy v jednom směru
- a) rozhlížím se na začátku přecházení a uprostřed
 - b) **rozhlížím se na začátku a v každém dalším jízdním pruhu**
 - c) rozhlížím se na začátku a na konci přecházení
8. Za snížené viditelnosti mě řidič dříve uvidí, jestliže mám
- a) **pestré barevné oblečení a na sobě reflexní doplňky**
 - b) pestré barevné oblečení, reflexní doplňky pak mít nemusím
 - c) světle šedé oblečení a na sobě reflexní doplňky
9. K jízdě na kole používám
- a) plně vybavené jízdní kolo a přilbu, jestliže jedu po stezce pro cyklisty
 - a) plně vybavené jízdní kolo a přilbu, jestliže jedu po silnici
 - c) **plně vybavené jízdní kolo a přilbu vždy**
10. Na stezce pro cyklisty jedu ve dvojici
- a) vpravo, nejvýše dva vedle sebe
 - b) **vpravo za sebou**
 - c) kdekoliv, mám tady přednost
11. Při vjezdu na stezku a výjezdu ze stezky
- a) **dám přednost všem vozidlům**
 - b) mám přednost přede všemi vozidly
 - c) se řídím pravidlem přednosti zprava

12. Při výjezdu na silnici z chodníku nebo od domu se
- a) nemusím rozhlížet vpravo a raději jedu na kole
 - b) vždy pečlivě rozhlédnu a raději kolo vedu**
 - c) nemusím rozhlížet vlevo a raději kolo vedu
13. Znamení o změně směru jízdy dávám
- a) včas, a to jen před změnou směru jízdy**
 - b) včas, a to po celou dobu, kdy měním směr jízdy
 - c) včas, ale jen při předjíždění
14. Jako cyklista jsem na silnici zranitelnější, než ostatní,
- a) proto na mě řidiči vozidel musí dávat pozor
 - b) proto mám přednost před osobními automobily
 - c) proto musím být opatrný, musím přemýšlet a předvídat**
15. Po silnici můžu kolo vést vždy
- a) pouze při pravém okraji silnice**
 - b) pouze při levém okraji silnice
 - c) proti přijíždějícím vozidlům
16. Cyklisté jedoucí za sebou musí dodržovat mezi sebou vzdálenost
- a) alespoň na jedno jízdní kolo, za autem větší**
 - b) alespoň na polovinu jízdního kola, za autem větší
 - c) asi jeden metr, za autem dva metry
17. Jestliže provoz na křižovatce řídí policista,
- a) řídím se jeho pokyny a dopravními značkami
 - b) řídím se jen jeho pokyny**
 - c) řídím se jeho pokyny a předností zprava
18. Na kruhovém objezdu mají přednost
- a) ti, kdo na něj vjíždějí

b) ti, kdo po něm jedou

c) všechna motorová vozidla

19. Znamení o změně směru jízdy dávám rukou

a) jen před započítím změny směru jízdy

b) po celou dobu odbočování

c) po dobu 5 sekund

20. V případě nehody moje nebo někoho jiného,

a) odjedu na nejbližší zdravotní středisko nebo policii

b) zjistím zranění a snažím se mu pomoci

c) zavolám číslo 112 nebo požádám o pomoc dospělého

21. Dopravní značky – dle výběru, lépe rozdat žákům jednotlivé karty s dopravními značkami (z výběru dopravních značek – viz doporučená literatura) a ověřit jejich znalosti

22. Doplň vynechaná slova:

Je důležité, abych se naučil **předvídat** a “myslet za druhé”.

Počítám s tím, že vozidlo se ke mně blíží **rychle**.

Nikdy nepočítám s tím, že řidič **stihne** zastavit.

Nespoléhám se na to, že ostatní účastníci silničního provozu se chovají **správně**.

Za všech okolností zachovám **klid** a nezmatkuji.

Jsem **zodpovědný** za svoje chování a svoje činy.

Uvědomuji si, že mohu **ohrozit** sebe i ostatní na zdraví i životě.

Nepřeceňuji svoje **síly** a nepodceňuji situaci.

Svoje rozhodnutí neměním na **poslední** chvíli, jednám s rozvahou.

Při jízdě autem se připoutám **vždy**, i na krátkou vzdálenost.

Do silničního provozu **agresivita**, vztek a odplata nepatří.